До спеціалізованої вченої ради Д 27.855.02
Державного податкового університету

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, старшого дослідника Погорецького Миколи Миколайовича на дисертацію Свінцицького Андрія Вікторовича «Процесуальні основи забезпечення участі осіб під час кримінального провадження: проблеми теорії і практики», подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Ступінь актуальності обраної теми

Актуальність теми дисертації Свінцицького Андрія Вікторовича **«Процесуальні основи забезпечення участі осіб під час кримінального провадження: проблеми теорії і практики»** зумовлена необхідністю створення належних правових та організаційних умов для реальної участі осіб у кримінальному провадженні, реалізації їхніх процесуальних прав і виконання процесуальних обов'язків. Належне здійснення кримінального провадження передбачає не лише своєчасне повідомлення особи та забезпечення її прибуття, а й можливість розуміти зміст і перебіг процесуальних дій, користуватися правничою допомогою, послугами перекладача, висловлювати свою позицію та ефективно захищати власні права й законні інтереси.

Попри значний науковий доробок щодо окремих учасників кримінального провадження, заходів його забезпечення та процесуальних гарантій, питання забезпечення участі осіб переважно розглядалися в межах окремих інститутів. Це обумовлює потребу в комплексному дослідженні

правової природи відповідних засобів, їхнього функціонального взаємозв'язку, підстав і порядку застосування, а також співвідношення з кримінальним процесуальним примусом і гарантіями захисту прав людини. Розосередженість відповідних норм у різних розділах і главах КПК України додатково актуалізує завдання формування узгоджених доктринальних та правозастосовних підходів.

Особливого значення досліджувана проблематика набуває в умовах воєнного стану. Бойові дії, тимчасова окупація територій, вимушене переміщення населення, перебування учасників за кордоном, проходження військової служби та порушення транспортного сполучення і зв'язку ускладнюють забезпечення їхньої участі у процесуальних діях і судових засіданнях. За таких обставин необхідно розмежовувати ухилення від виконання процесуальних обов'язків та об'єктивну неможливість їх виконання, забезпечуючи обґрунтованість застосування примусових заходів і недопущення невиправданого обмеження прав особи.

Водночас поширення електронної комунікації та дистанційних форм участі потребує вдосконалення порядку виклику й повідомлення, підтвердження одержання процесуальних документів, встановлення особи учасника та фіксування процесуальних дій. Важливими залишаються гарантії конфіденційного спілкування із захисником, відсутності стороннього впливу та повноцінної реалізації процесуальних прав під час відеоконференції. Європейська інтеграція України також посилює потребу в узгодженні відповідних процедур зі стандартами справедливого судового розгляду та практикою Європейського суду з прав людини.

Отже, обрана тема характеризується високим ступенем актуальності, а її дослідження має вагоме теоретичне та практичне значення для розвитку науки кримінального процесу, вдосконалення кримінального процесуального законодавства України та забезпечення ефективного захисту прав учасників кримінального провадження.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Науковий рівень дисертаційного дослідження та наукових публікацій Свінцицького Андрія Вікторовича відповідає вимогам, що висуваються до робіт на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Дисертацію виконано відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019); Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020); Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021); Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023). Напрям дисертаційного дослідження узгоджується з положеннями Директиви 2010/64/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 20 жовтня 2010 року про право на усний і письмовий переклад у кримінальному провадженні; Директиви 2012/13/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 22 травня 2012 року про право на інформацію у кримінальному провадженні; Директиви 2013/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 22 жовтня 2013 року про право на доступ до адвоката у кримінальному провадженні та провадженні за європейським ордером на арешт; Директиви (ЄС) 2016/343 Європейського Парламенту та Ради від 9 березня 2016 року про посилення окремих аспектів презумпції невинуватості та права бути присутнім на судовому розгляді у кримінальному провадженні. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри кримінального права та процесу Державного податкового університету «Розслідування кримінальних правопорушень (кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти)» (державний реєстраційний номер 0121U113579).

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

Ціла низка результатів і висновків, що з них випливають, були отримані вперше і мають достатній ступінь наукової новизни.

Вперше сформовано теоретико-прикладну концепцію процесуального забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні як самостійного комплексного кримінального процесуального інституту, що об'єднує систему взаємопов'язаних процесуальних засобів, процедур і гарантій, спрямованих на своєчасне інформування особи, забезпечення її прибуття та участі у проведенні процесуальних дій і судовому розгляді, реалізацію процесуальних прав, виконання процесуальних обов'язків і захист від незаконного або необґрунтованого процесуального примусу, з визначенням мети, ознак, структури, функцій і критеріїв відмежування відповідного інституту від заходів забезпечення кримінального провадження, процесуального примусу та кримінальних процесуальних гарантій.

Запропоновано систему засобів процесуального забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні, до якої за функціональним призначенням віднесено: інформаційно-комунікаційні засоби, що охоплюють повідомлення, виклик і вручення процесуальних документів; засоби створення умов для реалізації процесуальних прав, пов'язані з участю захисника, представника, законного представника, перекладача і спеціаліста; примусові засоби забезпечення участі та виконання процесуальних обов'язків, до яких належать привід, накладення грошового стягнення, затримання та запобіжні заходи в частині їх спрямованості на участь особи; засоби участі у проведенні процесуальних дій у режимі відеоконференції та дистанційному судовому провадженні; заходи безпеки; додаткові процесуальні гарантії неповнолітніх, осіб, які не володіють або недостатньо володіють державною мовою, та інших учасників, які з огляду на вік або стан здоров'я потребують

додаткових гарантій; гарантійний рівень відповідної системи становлять судовий контроль та оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності у випадках і порядку, передбачених КПК України.

Розроблено теоретико-прикладну модель процесуального механізму застосування засобів забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні як послідовності взаємопов'язаних елементів, що охоплює встановлення потреби в забезпеченні участі особи; визначення фактичних і правових підстав застосування відповідного засобу; перевірку можливості досягнення процесуальної мети без обмеження прав або з мінімально необхідним їх обмеженням; прийняття законного, обґрунтованого і вмотивованого процесуального рішення; доведення його змісту до відома особи; виконання рішення; перевірку досягнення визначеної мети; судовий контроль та оскарження у випадках, передбачених КПК України; зміну або припинення застосування відповідного засобу після зміни чи відпадіння його підстав.

Також сформовано систему забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану та використання електронних засобів комунікації, яка передбачає розмежування умисного невиконання процесуального обов'язку й об'єктивної неможливості прибуття або участі, спричиненої перебуванням на тимчасово окупованій території України чи території, на якій ведуться бойові дії, евакуацією, перебуванням за межами України, проходженням військової служби, порушенням транспортного сполучення або відсутністю стабільного зв'язку; встановлення єдиних правил виклику і повідомлення із застосуванням електронних засобів комунікації та підтвердження їх одержання; незастосування наслідків неприбуття в разі підтвердженого технічного збою; уніфікацію порядку ідентифікації особи, фіксування перебігу процесуальної дії, забезпечення конфіденційного спілкування із захисником і перевірки технічної можливості участі в режимі відеоконференції.

Публікації повністю відповідають предмету дослідження і забезпечують належне розв'язання завдань, поставлених у дисертації.

Отримані висновки й результати автора з відповідної тематики були впроваджені у науково-дослідну роботу, діяльність правоохоронних органів та освітній процес. Таким чином, дисертаційне дослідження Свінцицького Андрія Вікторовича виконане на високому науково-методичному і методологічному рівнях.

Результати і положення дисертації, які виносяться на захист, відповідають вимогам, що висуваються до докторських дисертацій, є обґрунтованими та логічними, мають достатній ступінь наукової новизни й практичне значення, вирішують поставлену науково-прикладну проблему.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість результатів дослідження, положень та висновків дисертаційної роботи Свінцицького Андрія Вікторовича не викликає суттєвих заперечень. Вони логічно випливають зі змісту дисертаційного дослідження та базуються на авторських судженнях, зібраних матеріалах, їх аналізі та узагальненні. Пропозиції, подані автором щодо удосконалення чинного законодавства України, оформлені належним чином, мають важливе теоретичне та практичне значення. Висновки дисертаційної роботи логічно поєднані з розділами й підрозділами дослідження, підсумовуючи отримані результати.

Емпіричну базу дослідження рішення Конституційного Суду України, Верховного Суду, інших національних судів та ЄСПЛ; результати анкетування 300 респондентів (80 слідчих та 30 дізнавачів Національної поліції України, 40 слідчих і детективів Державного бюро розслідувань, Служби безпеки України, Національного антикорупційного бюро України та Бюро економічної безпеки України, 50 прокурорів, 40 суддів, 50 адвокатів і 10 працівників апаратів судів), професійна діяльність яких пов'язана зі здійсненням кримінального провадження та забезпеченням участі осіб;

інформаційно-аналітичні матеріали Офісу Генерального прокурора, Національної поліції України, Державної судової адміністрації України, Верховного Суду, а також Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи, Організації з безпеки і співробітництва в Європі та Європейського Союзу.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Обрана тема дисертаційного дослідження **«Процесуальні основи забезпечення участі осіб під час кримінального провадження: проблеми теорії і практики»** є своєчасною та важливою, оскільки у роботі розв'язано актуальну науково-прикладну проблему щодо проблеми процесуального забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні шляхом формування його цілісної теоретичної концепції й розроблення науково обґрунтованих пропозицій і практичних рекомендацій щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування.

Результати дослідження, що виносяться на захист, отримані завдяки всебічному використанню комплексного підходу, який передбачає поєднання загальнонаукових і спеціально-юридичних методів наукового пізнання. Методи дослідження обрані відповідно до мети, завдань, об'єкта та предмета роботи. Діалектичний метод застосовано для з'ясування сутності процесуального забезпечення участі осіб та його взаємозв'язку з іншими кримінальними процесуальними явищами. Історико-правовий метод дозволив простежити становлення і розвиток відповідного правового регулювання та запропонувати його періодизацію. Доктринальний і логіко-семантичний методи використано для аналізу наукових підходів, уточнення понятійного апарату та формулювання авторського розуміння процесуального забезпечення участі осіб.

Системний, структурно-функціональний та інституційний підходи дали можливість визначити місце досліджуваного явища в системі кримінального

процесуального права, розкрити його внутрішню структуру та функціональне призначення окремих складових. Формально-юридичний метод застосовано під час аналізу положень кримінального процесуального законодавства, встановлення недоліків правового регулювання та розроблення пропозицій щодо його вдосконалення. Методи класифікації, моделювання і прогнозування використано для систематизації засобів забезпечення участі осіб та формування авторської моделі механізму їх застосування.

Порівняльно-правовий метод використано для вивчення зарубіжного досвіду та визначення можливостей упровадження окремих правових підходів у кримінальне процесуальне законодавство України. Соціологічний метод застосовано під час анкетування 300 практичних працівників, а статистичний – для узагальнення отриманих результатів та аналізу офіційних статистичних показників. Метод документального аналізу дав змогу опрацювати міжнародні документи, судову практику та інформаційно-аналітичні матеріали.

Проведене дослідження дозволило автору вирішити низку теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із визначенням сутності, змісту та системи процесуального забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні, встановленням його місця серед інших кримінальних процесуальних інститутів, з'ясуванням співвідношення із заходами забезпечення кримінального провадження, процесуальним примусом і процесуальними гарантіями, а також удосконаленням механізму застосування відповідних процесуальних засобів, їх підстав, умов та допустимих меж. Вагоме місце у роботі відведено питанням забезпечення прав і законних інтересів учасників, створення належних умов для реалізації їхніх процесуальних прав і виконання обов'язків, пропорційності процесуального примусу та ефективності судового контролю. Значну увагу приділено використанню дистанційних форм участі, належній ідентифікації учасників і забезпеченню права на захист під час відеоконференції, особливостям кримінального провадження в умовах воєнного стану, зокрема розмежуванню ухилення від

виконання процесуальних обов'язків та об'єктивної неможливості участі, а також впровадженню міжнародних стандартів і правових позицій Європейського суду з прав людини у національну правозастосовну практику.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Сформульовані й аргументовані у дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі можуть бути використані в:

– *науково-дослідній роботі* – для подальшого дослідження теоретичних і прикладних проблем процесуального забезпечення участі осіб під час кримінального провадження (акти впровадження Державного податкового університету від 19 травня 2026 року та Національної академії внутрішніх справ від 17 грудня 2024 року);

– *законотворчій діяльності* – під час підготовки пропозицій щодо внесення змін і доповнень до кримінального процесуального законодавства України в частині вдосконалення порядку виклику та повідомлення учасників кримінального провадження, забезпечення їх прибуття, проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції, здійснення дистанційного судового провадження, застосування заходів забезпечення кримінального провадження, а також гарантування прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження (довідка Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності від 29 квітня 2026 р. № 147д9/9-06);

– *практичній діяльності* – як науково обґрунтовані рекомендації для слідчих, дізнавачів, прокурорів, слідчих суддів, суддів та адвокатів, а також під час проведення занять із професійної підготовки та підвищення кваліфікації слідчих, дізнавачів і прокурорів (довідка Адвокатського об'єднання «ЮС ФОРТІС» від 25 березня 2026 року № 25/03-6);

– *освітньому процесі* – під час підготовки навчальних і навчально-методичних матеріалів, проведення лекційних, семінарських і практичних занять зі здобувачами вищої освіти денної та заочної форм навчання з навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Організація досудового розслідування» (акти впровадження Державного податкового університету від 19 березня 2026 року та Національної академії внутрішніх справ від 17 грудня 2024 року).

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

У цілому позитивно оцінюючи дисертацію Свінцицького Андрія Вікторовича, необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

1. У дисертації автор формулює достатньо розгалужену систему гарантій процесуального забезпечення участі осіб, до якої, зокрема, відносить судовий контроль та можливість оскарження процесуальних рішень. Водночас потребує додаткового обґрунтування місце зазначених правових засобів у запропонованій системі. Зокрема, не цілком зрозуміло, чи розглядає автор судовий контроль та оскарження як безпосередні елементи інституту процесуального забезпечення участі особи, чи як зовнішні гарантії законності застосування відповідних процесуальних засобів. Уточнення цього питання сприяло б більшій структурній визначеності запропонованої концепції.

2. Окремим результатом дослідження є запропонований автором алгоритм затримання особи з урахуванням положень статей 208, 209, 212 та 213 КПК України. Позитивно оцінюючи прагнення систематизувати відповідну процесуальну діяльність, варто зауважити, що потребує чіткішого визначення власне авторська складова такого алгоритму. Доцільно було б

показати, які його елементи безпосередньо випливають із чинного нормативного регулювання, а які є новими положеннями, сформульованими дисертантом за результатами проведеного дослідження.

3. Значне місце в роботі відведено дослідженню забезпечення участі осіб в умовах воєнного стану. Водночас дискусійним залишається питання співвідношення тимчасових процесуальних механізмів, обумовлених винятковими умовами воєнного стану, та загальних напрямів подальшого розвитку кримінального процесуального законодавства. У зв'язку із цим автору доцільно було б чіткіше визначити, які із запропонованих ним положень мають застосовуватися виключно в межах особливого правового режиму, а які доцільно зберегти у звичайних умовах здійснення кримінального провадження.

4. У роботі запропоновано використовувати принцип найменш обмежувального втручання при визначенні належного засобу забезпечення участі особи. Такий підхід загалом заслуговує підтримки, проте його практична реалізація потребує більш чіткої алгоритмізації. Зокрема, варто конкретизувати критерії, за якими слідчий, прокурор або суд повинні встановлювати достатність менш обмежувального заходу та переходити до застосування більш інтенсивного процесуального примусу. Це особливо важливо з огляду на необхідність забезпечення передбачуваності та однаковості правозастосовної практики.

5. Дисертант значну увагу приділяє практиці Європейського суду з прав людини та слушно наголошує на неприпустимості механічного цитування його рішень без урахування фактичних обставин конкретної справи. Разом із тим доцільним було б детальніше визначити методику відбору та систематизації правових позицій ЄСПЛ, використаних у дослідженні. Зокрема, потребує пояснення, за якими критеріями автор визначав релевантність конкретних рішень Суду саме для проблематики забезпечення участі осіб та яким чином відповідні стандарти

трансформувалися у конкретні пропозиції щодо вдосконалення національного законодавства.

6. Наукова новизна роботи пов'язується, серед іншого, з підготовкою пропозицій щодо внесення змін до кримінального процесуального законодавства. Водночас з огляду на комплексний характер запропонованих змін доцільно було б більш виразно продемонструвати їх системний взаємозв'язок із чинною структурою КПК України. Особливої уваги потребує питання, чи не спричинить реалізація окремих пропозицій дублювання вже наявних процесуальних гарантій або виникнення колізій між загальними положеннями Кодексу та спеціальними правилами забезпечення участі окремих категорій осіб. Під час захисту автору доцільно пояснити концептуальну модель імплементації запропонованих законодавчих змін.

Висловлені зауваження мають переважно дискусійний характер або стосуються окремих аспектів дослідження, не применшують наукової та практичної цінності дисертації і не впливають на її загальну позитивну оцінку. Значна частина з них може слугувати орієнтиром для подальших наукових пошуків дисертанта.

Відсутність порушень академічної доброчесності

У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційна робота Свінцицького Андрія Вікторовича є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Свінцицького Андрія Вікторовича «Процесуальні основи забезпечення участі осіб під час кримінального провадження: проблеми

теорії і практики» є самостійною, завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують важливу наукову проблему формування цілісної теоретико-прикладної концепції процесуального забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні та мають істотне значення для розвитку науки кримінального процесу і вдосконалення кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування.

Дисертація та реферат Свінцицького Андрія Вікторовича **«Процесуальні основи забезпечення участі осіб під час кримінального провадження: проблеми теорії і практики»** за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю і достовірністю наукових положень, висновків і рекомендацій, теоретичним і практичним значенням, повнотою викладу результатів в опублікованих працях відповідають вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а їх автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:
Директор ННІ ІБ СК
Національної академії СБ України
доктор юридичних наук,
старший дослідник **Микола ПОГОРЕЦЬКИЙ**

Підпис д.ю.н., старшого дослідника Погорецького М.М. засвідчую:

Учений секретар
Національної академії СБ України
кандидат юридичних наук, доцент **Андрій ПРОЗОРОВ**